

Tezaure românești necunoscute

- PALATUL LUI DIMITRIE CANTEMIR DIN SANKT-PETERSBURG -

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ
*Independența
prin Cultură*

Fațada „Palatului Cantemir” (vedere dinspre Cheiul Nevei)

„Dimitrie Cantemir - un erudit de faimă europeană, voievod moldovean, academician berlinez, prinț moscovit, un fel de Lorenzo de Medici al nostru, cum îl caracteriza G. Călinescu, a fost în ultima perioadă cunoscut mai mult prin prisma operelor sale aduse din Rusia, decât prin ceea ce a lăsat în urma sa în această țară.

Vizitând în ultima parte a lunii aprilie 2017 orașul Sankt-Petersburg, venind de la Moscova, am avut ocazia să constat un adevăr: capitala imperială întemeiată de Țarul Petru cel Mare își merită pe deplin titlul de cel mai important centru cultural al întregii Rusii.

La un moment dat, aud în cască spusele ghidului: „Acum trecem pe lângă una dintre cele mai

frumoase clădiri ale orașului, Palatul prințului Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei“. A fost construit de același arhitect care a ridicat capodopere de neegalat ale acestei capitale culturale a Rusiei, printre ele și Palatul de Iarnă al Țarului, și anume italianul Bartolomeo Rastrelli. Nu puteam să cred că palatul unui prinț român este recomandat turiștilor străini, într-o selecție severă, de maximum 20 de obiective turistice!

Palatul a fost comandat de prințul Dimitrie Cantemir pentru familia sa, lucrările de construcție începând în anul 1720. A fost considerată una dintre cele mai elegante locații din oraș. Interiorul clădirii avea scări din marmură, holul de recepție se afla la etaj, un mare salon, având balcoane.

După moartea lui Petru I, întreaga nobilime rusă, inclusiv membrii familiei lui D. Cantemir (Maria, Matei, Constantin, Șerban, Antioh, Smaragda-Ecaterina) au adoptat obiceiul de a-și împodobi camerele nu numai cu icoane încadrate în rame

prețioase, sau cu oglinzi impunătoare, ori cu arme, dar și cu diferite picturi, reprezentând peisaje, naturi moarte, portrete realizate de maeștri occidentali. Unii cercetători ruși au constatat că felul cum își amenajau Cantemireștii interioarele palatelor a devenit reprezentativ pentru întreaga nobilime rusă din prima jumătate a sec. al XVIII-lea. Cu alte cuvinte, Palatul Cantemir a jucat rolul unui „arbiter elegantiarum” al capitalei Țarului Rusiei.

Fostul domnitor moldovean moare însă în 1723, lucrările finalizându-se abia în 1725, astfel încât la ceremonia de inaugurare iau parte doar urmașii domnitorului: văduva sa, împreună cu cei patru copii, care au moștenit această proprietate. În decursul vremii, reședința nobiliară a avut mai mulți posesori.

ISTORICUL "PALATULUI CANTEMIR" DIN SANKT-PETERSBURG

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*

„Palatul Cantemir”- Figurine feminine, simbolizând „fertilitatea”, „arta” și „navigația”

La începutul secolului al XVIII-lea, terenul de pe cheiul Nevei a aparținut lui Ipat Mukanov, ofițer în armata țaristă, fiind cumpărat în anul 1715 de domnitorul moldovean Dimitrie Cantemir. Palatul a fost construit în stilul „baroc petrin”, cu două tronsoane laterale, având fiecare fațade cu decorațiuni arhitecturale.

De asemenea, fațada principală, cu vedere spre cheiul Nevei, are trei părți, una centrală și două laterale. Sunt de remarcat pilaștrii, care asigură separarea ferestrelor, geamuri mici, de formă pătrată, precum și frontoanele din zona acoperișurilor.

Aripa dinspre strada Millionaya a avut în centru un arc de cerc mare, marcând locul de intrare în

curte, fiindcă intrarea principală în Palat urma să se facă pe aici, printr-un pridvor special amenajat. În decorarea ambelor aripi laterale s-au folosit pilaștri rustici.

La parterul Palatului se afla un spațios hol, iar deasupra lui, la etajul al doilea, se afla sala principală, cu o înălțime dublă, unde impresiona un șemineu lucrat de tatăl arhitectului, Bartolomeo Carlo Rastrelli. Pe fiecare parte a holului spațios erau dispuse, simetric, camere mari. Pentru a accentua înălțimea clădirii, etajele superioare erau marcate de pilaștri decorați artistic. În anul 1743, la etajul ultim a fost amenajată Biserica „Muceniței Feodora Stratilat”, sființită la 4 februarie acel an de către protopopul „Catedralei Sf. Isaac” din Sankt-Petersburg.

După moartea lui Dimitrie Cantemir (1723), între cei patru copii ai săi și cea de-a doua soție a început un proces de partaj, care a durat o perioadă însemnată de timp. Conform legislației ruse, bunurile mobile și imobile revin întotdeauna

primului născut, de sex masculin, și nu surorilor acestuia. De aceea, averea lui Dimitrie Cantemir s-a transmis descendenților pe linie bărbătească.

Astfel, tablourile cu portretele lui Dimitrie Cantemir au trecut în posesia lui Constantin Cantemir, iar de la el la Șerban Cantemir. După moartea acestuia din urmă, cum nu au mai existat moștenitori direcți, de sex masculin, dar și conform testamentului (Scrisoarea Testament, din 22 decembrie 1776), cea mai mare parte a averii sale a trecut în posesia Coroanei ruse.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ
*Independența
prin Cultură*

„Țarițino”, fosta reședință moscovită a lui Dimitrie Cantemir

AVEREA LUI DIMITRIE CANTEMIR

„Societatea Academică Română” (Academia Română) publica în anul 1878 un raport al savantului Grigore G. Tocilescu, privitor la cercetările istorice efectuate în fondurile, arhivele istorice și bibliotecile din Rusia.

Prin intermediul acestei lucrări, cunoaștem și câteva date despre proprietățile deținute de Dimitrie Cantemir în Rusia, unde s-a refugiat după înlăturarea sa de la domnie. Din lista documentelor înregistrate de Tocilescu se remarcă scrisoarea din 1711 a contelui Golovkin, adresată contelui amiral Apraxin, cu privire la bunurile dăruite de țar domnitorului moldovean, actul din 1715, prin care Cantemir dobândește un imobil, testamentul domnitorului moldovean, publicat și de B. Kamenski, alte două ukazuri împărătești pentru imobilele lui Cantemir, însoțit de ukazul Împărătesei Anna pentru copiii principelui Cantemir.

Cum se știe, Dimitrie Cantemir a avut proprietăți nu numai la Sankt-Petersburg, ci și la Moscova, așa cum rezultă din comunicarea făcută în iunie 1712 de către Conte Golovkin către „Senatul Rus”, pentru a se pune în aplicare dispozițiile ukazului țarului de a împrumuta pe domnitorul moldovean cu un Palat la Moscova, o proprietate de 40 de case lângă Moscova, la Sevsk, în districtul Komarnițki, 10.000 de ruble în fiecare an precum și satul Ukolovo, din ținutul Kursk, inclusiv pentru boierii care l-au însoțit pe domnitor erau oferite satele lui Șidlovski.

Un alt document, datat 1715, o corespondență dintre contele Golovkin și baronul Șafirov vorbește de niște imobile dăruite lui Cantemir. De altfel, însuși Cantemir amintește de promisiunea de a i se dăruia de către Țar „Vila Weide”, în districtul Derptului (Dorpatului), precum și „Vila Lais”, din același district, sens în care o roagă pe țarină să intervină pe lângă soțul ei și să deblocheze situația. În „Arhiva Senatului” din Petersburg, Tocilescu identifică cinci documente (nr. 125, 468, 141, 422, 830), ukazuri împărătești semnate de Petru cel Mare, referitoare și la imobilele dăruite lui de către Țar, respectiv la alegerea sa ca membru al Senatului. Toate aceste documente materializau prevederile „Tratatului dintre Moldova și Rusia” (1711), al cărui text a fost conceput și negociat chiar de către Dimitrie Cantemir care, ca măsură de prevedere, preciza la Art. 15 că Țarul va despăgubi pe Domnitorul Moldovei pentru proprietățile ce la are la Țarigrad cu altele ce îi vor fi dăruite de țar la Moscova, „deopotrivă și asemănătoare cu acelea”. În acest fel, Dimitrie Cantemir a obținut proprietăți la Moscova, Sankt-Petersburg și Harkov.

PROPRIETĂȚILE LUI DIMITRIE CANTEMIR LA ISTANBUL

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ
*Independența
prin Cultură*

Vom trece în revistă proprietățile deținute de Dimitrie Cantemir la Istanbul, pentru care Țarul a consimțit să ofere la schimb altele similare. Acesta a locuit în capitala Împărăției Otomane aproximativ 22 de ani. Se consideră că a avut două reședințe: una situată în „Ortakoy”, pe malul vestic al Bosforului, pe litoralul european, și o a doua proprietate în cadrul complexului „Vlah Saray”, aflată pe malul sudvestic al „Cornului de Aur”.

Singurul document istoric ce ne ajută să avem o imagine cât de cât veridică a acestei prime proprietăți este harta însoțitoare a primei traduceri în limba engleză a „Istoriei Imperiului Otoman” (1734-1735). Acolo, la numărul 101 al legendei hărții, este precizată proprietatea principelui printr-un plan desenat, care indică poziția acestui „Palace of Prince Demetrius Cantemir”.

Palatul, cumpărat de Cantemir de la un nobil turc, pe care îl renovează și îl extinde, după anul 1688, avea două etaje, prevăzute cu portice la parter, înconjurat de ziduri de incintă.

În proximitatea acestuia se afla o grădină în stil italian, care se cobora până spre țărmul mării. Cea de-a doua reședință de protocol, atribuită de istorici prințului Dimitrie Cantemir, este palatul din domeniul „Vlah Saray”, din cartierul Fener, domeniu ce a aparținut în mod tradițional domnitorilor munteni.

După ce Dimitrie Cantemir a trecut de partea Rusiei, palatul acesta este transferat în proprietatea Sultanului, ca măsură punitivă. În ultimele două decenii s-au dus tratative pentru recuperarea acestei proprietăți, soldate cu rezultate pozitive.

În anul 2007 a avut loc inaugurarea muzeului dedicat lui Dimitrie Cantemir la Istanbul, un prim

demers pe calea recuperării istoriei trecute.

DAN TOMA DULCIU

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*